

نکوداشت حضرت معصومه علیها السلام

(۲)

ورود آیه الله بروجردی به قم

مرحوم آیه الله العظمی بروجردی (۱۲۹۲ - ۱۳۸۰) از تلامیذ برجسته محقق خراسانی بود. وی پس از تحصیل در نجف، به زادگاه خود بروجرد برگشت و سرگرم تحقیق گردید و از فرصت نایابی که در اختیارش بود، در پیشبرد علم و دانش، آن هم در قلمرو رجال و فقه، تلاش‌های عظیمی نمود و پس از انتشار حاشیه عروه او، مراتب فقاقت او بر همگان آشکار گردید و به صورت یک مرجع برجسته و مورد احترام همگان در آمد.

او در سال ۱۳۲۴ شمسی برای معالجه، عازم تهران شد، خبر انتقال این مرد بزرگ به تهران، جنب و جوش عظیمی در قم پدید آورد و بسیاری از فضلالی به نام حوزه، علاقمند بودند که معظم له در قم اقامت گزینند تا همگان از مراتب علمی و مزایای فکری ایشان بهره‌مند شوند. یکی از افراد مؤثر در این موضوع، استاد بزرگوار حضرت امام علیه السلام بود. دعوت مرحوم آیه الله بروجردی به قم، با نظر مثبت آیات سه گانه که زعمای حوزه پس از آیه الله حائری بودند، انجام گرفت. ورود آن جناب به قم، تحوّل عظیمی، در عرصه علمی و سیاسی پدید آورد، و حوزه علمیه علاوه بر این که مورد توجه دولتمردان گردید، در عرصه علم و فقاقت، جهش چشمگیری کرد.

آیه الله بروجردی در استنباط مسائل فقهی، جهات زیر را در نظر می‌گرفت:

۱. ریشه‌یابی مسائل در کتب قدمای شیعه.
۲. بررسی آرای فقهای اهل سنت در زمان صدور روایات.

۳. شناسایی رجال حدیث از نظر طبقات.
 ۴. تفکیک مسائل منصوص از مسائل تفریمی که در مورد آنها روایتی وارد نشده است. به خاطر دارم در تدریس علم اصول در بحث این که آیا بعد از تخصیص مجاز است یا حقیقت، سیر تاریخی مسأله را در پیش گرفتند و به این نتیجه رسیدند که این مسأله برای اولین بار در سال ۳۰۳ عنوان شده است.
 خدمات علمی و فقهی و رجالی این شخصیت یک طرف و خدمات فرهنگی دیگرش طرف دیگر. اینک به فهرست برخی از آثار فرهنگی این مرجع بزرگ اشاره می‌کنیم:

۱. مسجد اعظم همراه با کتابخانه.
 ۲. بازسازی مدرسه خان. (جنب بازارچه گذرخان)
 ۳. تأسیس مدرسه‌ای در کرمانشاه.
 ۴. تأسیس مدرسه‌ای در نجف اشرف.
 ۵. تأسیس مسجدی عظیم در هامبورگ در کنار دریاچه‌الستر به عنوان مرکز اسلامی. آیه الله بروجردی با تأسیس این مرکز، و اعزام آیه الله محمدی گلپایگانی برای اداره آن مرکز، درهای غرب را به روی حوزه گشود و پس از درگذشت ایشان، مرحوم محقق، مسئولیت اداره مسجد را به عهده گرفت و پس از بازگشت ایشان، مرحوم آیه الله بهشتی و... اعزام شدند.
- پس از درگذشت آیه الله بروجردی، نظام حاکم تصور می‌کرد که حوزه علمیه، رونق خود را از دست می‌دهد. و برای جلب توجه مردم به خارج از حوزه قم، به مناسبت رحلت آن مرحوم تلگراف تسلیتی به آیه الله العظمی حکیم در نجف مخابره کرد، ولی از قضا سکنجبین صفرا فزود. توجه به قم روز افزون گشت، علما و مراجع موجود در حوزه که همگی دست پرورده‌های دوران آیه الله حائری بودند، حوزه علمیه را به نحو احسن اداره کردند و در این راستا چه فشارهایی را از جانب نظام سلطه، تحمیل نمودند. از سال درگذشت آیه الله بروجردی (۱۳۴۰) تا سال ۱۳۵۷ که انقلاب اسلامی رخ داد، حوزه علمیه قم در عین شکوفایی، سخت‌ترین فشارها و تضييق‌ها را تحمل کرد.

نسیم خوردگان وهایی در تهران و غیره با نشر کتاب‌هایی مقامات ائمه اهل بیت ۷ را زیر سؤال می‌بردند. این حوزه علمیه قم بود که در برابر دشمنان می‌ایستاد، و از طریق منطق و برهان، دشمن را خلع سلاح می‌کرد، البته نمی‌توان خدمات روحانیت تهران و مشهد و شهرهای دیگر را در پاسخگویی به این شبهات نادیده گرفت اما بالاخره هر چه بود، بیشترین آثار مربوط به حوزه علمیه قم بود.

در سال ۱۳۵۷ که انقلاب اسلامی ایران رخ داد، حوزه حال و هوای دیگری پیدا کرد و زنجیرها از قلم‌ها گشوده شد، و حوزه بیش از پیش شکوفایی یافت. اینک به گوشه‌ای از این خدمات چه پیش از انقلاب، و چه پس از آن، اشاره می‌کنیم:

۱. پوشش تبلیغی کشور

یکی از خدمات بزرگ حوزه از نخستین سالهای تأسیس، پوشش تبلیغی کشور است زیرا پیوسته فضلا و مدرسان حوزه علمیه قم، طلاب در ماه‌های محرم و صفر و رمضان به سوی شهرها و بخش‌ها و روستاها سرازیر شده و با سخنرانی‌ها و تبلیغات مؤثر خود، روح دینی را تجدید، و پیوند آنها را با حوزه و روحانیت محکمتر می‌نمودند، و یکی از علل پیروزی انقلاب در سال ۵۷، وجود پیوند بین حوزه و مردم بود، و روح دینی ملت ایران سبب شد که پیام‌های امام و مراجع دیگر را در هر برهه به جان و دل بپذیرند و به تبلیغات سوء دشمن ارجحی ندهند.

۲. پاسداری از سنگرهای اعتقادی

از سال‌های نه بسیار دور، دشمن از طریق مطبوعات، جراید و روزنامه‌ها و

مجلات و کتابچه‌ها، حتی کتاب‌های دانشگاهی، پیوسته عقاید و اصول دینی را نشانه گرفته و سمپاشی می‌کردند، پس از شهریور ۲۰ حتی مارکسیست‌ها فضا را برای تبلیغات خود مناسب دیده، به نشر اندیشه‌های مارکسیستی می‌پرداختند.

نیم‌خوردگان وهابی در تهران و غیره با نشر کتاب‌هایی مقامات ائمه اهل بیت علیهم‌السلام را زیر سؤال می‌بردند. این حوزه علمی قم بود که در برابر دشمنان می‌ایستاد، و از طریق منطق و برهان، دشمن را خلع سلاح می‌کرد، البته نمی‌توان خدمات روحانیت تهران و مشهد و شهرهای دیگر را در پاسخگویی به این شبهات نادیده گرفت اما بالاخره هر چه بود، بیشترین آثار مربوط به حوزه علمی قم بود.

کتاب ارزشمند «کشف اسرار» استاد بزرگوار امام خمینی و آثار برجسته علامه طباطبایی، مانند تفسیر المیزان و کتاب اصول فلسفه، پرتوی از این خدمات حوزه به شمار می‌رود.

۳. تأسیس مراکز تحقیقی

یکی از خدمات حوزه، احیای آثار پیشینیان است که در کتابخانه‌ها به صورت مخلوط باقی مانده است، نشر این آثار، نشانه اصالت تشیع و حرکتهای علمی این طایفه در تمام اعصار و قرون می‌باشد. این مراکز پس از انقلاب، از رونق بیشتری برخوردار بوده و الان ده‌ها مرکز تحقیقی با ظرفیتهای مختلف و اهداف گوناگون در قم فعالیت می‌کنند و مرکز آموزشی و پژوهشی امام صادق علیه‌السلام که در سال ۱۳۵۹ هجری شمسی تأسیس گردید، تاکنون آثار خطی فراوانی را احیا و منتشر کرده و کتابهای زیادی را مانند: موسوعه طبقات الفقهاء در ۱۷ جلد، طبقات المتکلمین در ۵ جلد، بحوث فی الملل والنحل در ۸ جلد، منشور جاوید و تفسیر موضوعی در ۱۴ جلد، به بازار علم و دانش عرضه نموده است.

۴. سایتهای اینترنتی

شهر قم از نظر تعداد کاربران و مراکز پشتیبانی اینترنتی در ایران اول شناخته شده

است. تقریباً همه این مراکز به نهادهای حوزوی تعلق دارد، و برخی از این سایت‌ها از پربیننده‌ترین سایت‌های جهان به شمار می‌روند.

امروز وضع جهان چنین است: فکری در غرب تولید می‌شود، لحظاتی بعد در سرتاسر جهان منتشر می‌گردد، و در دسترس همگان قرار می‌گیرد، مسلماً تولیدکنندگان افکار جدید در علوم انسانی به ویژه در زمینه‌های دینی، مسیحیان و غریبان می‌باشند. طبعاً در میان این افکار، اندیشه‌های مسموم فراوان است، و یکی از خدمات برخی از این سایت‌ها در قم پاسخگویی به این افکار ویرانگر است، و این خودکاری بزرگ و در عین حال دقیق و ظریف است. و باید متولّی این بخش عالمان برجسته باشند.

۵. آموزش طلاب خارجی

پس از انقلاب، ایران به صورت امّ القرای اسلام شناخته شد، شهر قم به عنوان مرکز روحانیت معرفی گردید، و لذا از نقاط مختلف جهان، برای تحصیل به این کشور روی آوردند. به خاطر این که تمام این افراد با برنامه مدونی تربیت شوند و پس از اتمام تحصیل به کشور خود برگردند، مرکزی به نام مرکز جهانی علوم اسلامی تأسیس گردید که هم‌اکنون از بیش از ۹۰ کشور دانشجو پذیرفته است. و این گامی بزرگ و چشمگیر است که شیعه هرگز آن را در خواب هم نمی‌دید. اینجاست که حدیث امام علیه السلام: «منها یفیض العلم» بار دیگر تجسم پیدا کرده، و لباس واقعیت بر تن نموده است.

۶. حوزه خواهران

قبل از انقلاب اسلامی، حوزه خواهران در سطح مطلوبی فعال بود، ولی پس از انقلاب، فعالیت آن و پذیرش دانشجو از داخل و خارج بیشتر شد و هم‌اکنون یکی از حوزه‌های بزرگ به شمار می‌رود، و شعبه‌هایی در داخل و خارج کشور دارد. آموزش این افراد و اعزام آنان به محیط زنان به حکم «رسولاً من أنفسهم» اثرگذار بوده و نباید از آن غفلت کرد.

حوزه علمی با تربیت بانوان نویسنده و گوینده به روشنی ثابت کرده است که علم و دانش، مرد و زن نمی‌شناسد، و همگی در حد توان خود باید به تحصیل علم بپردازند «طلب العلم فریضة علی کل مسلم» (و مسلمة).

۷. نشر کتاب و مجله

در هر کشوری که مواد شوینده بیشتری مصرف شود، نشانه بالا بودن بهداشت است، همچنان که مصرف بالای کاغذ، نشانه پیشرفت فرهنگ آن کشور است. هیچ می‌دانید که شهر قم پس از تهران بالاترین مصرف کننده کاغذ در مورد چاپ کتاب و نشریات است. در هر هفته ۲۰۰ عنوان کتاب در قم منتشر می‌شود. ۶۰ سال قبل در قم فقط یک چاپخانه به نام چاپخانه قم در خیابان حضرتی وجود داشت ولی اکنون قریب ۱۰۰ چاپخانه در قم مشغول کار است و بیشترین کار آنها چاپ آثار عالمان و نویسندگان حوزه است. پیش از انقلاب در حوزه تنها یک مجله به نام «درسهایی از مجله مکتب اسلام» منتشر می‌شد، و نوری بود که در آن فضای تاریک درخشید و الان پنجاه سال از عمر آن می‌گذرد و به حیات علمی و تبلیغی خود ادامه می‌دهد ولی پس از انقلاب تعداد مجلات ماهیانه و فصلی چند برابر شده است.

۸. تألیف کتاب برای دانشگاه‌ها

از خدمات حوزه، نگارش کتاب‌های دینی و عقیدتی و تاریخی و اقتصادی برای دانشگاه‌های کشور است. و هم اکنون کتب درسی بخش معارف دانشگاه‌ها اثر نویسندگان حوزوی است. همگی می‌دانیم که علوم انسانی دانشگاه‌ها در سرنوشت دانشجو نقش مهمی دارد، رها کردن این بخش، بسیار زیانبار بوده، و پیوسته باید متولی این کتابها، اساتید حوزه و محققان آن باشند.

۹. تغذیه نظام با کادرهای متخصص و متمهد

پس از انقلاب اسلامی نظام از نظر قضائی، و دیگر مسایل مربوط به حکومت، از

پشتیبانی نیرومند حوزه برخوردار بود و اگر چنین پشتیبانی در کار نبود، هرگز جمهوری اسلامی در عرصه اسلامی بودن، توفیق چشم‌گیری نداشت.

۱۰. تقدیم شهدا در دفاع مقدس

نظام صدامی از نوپا بودن جمهوری اسلامی سوءاستفاده کرد و با یک یورش وحشیانه بخشی از خاک ایران را اشغال نمود، و دولت‌های غریبی و عربی از او پشتیبانی کردند و مدت هشت سال از نظر مالی و سلاح، او را مجهز کردند. فضلالی حوزه و طلاب جوان، دوشادوش دیگر جهادگران، در سنگرهای دفاعی حضور به هم رسانیدند و سرانجام، حوزه علمیه هزاران نفر شهید تقدیم انقلاب اسلامی کرد.

تربیت یلفتگان این حوزه نه تنها در سنگرهای دفاع حضور داشتند، بلکه در عمران و آبادی کشور و دادن طرح‌ها و اجرای آنها دوشادوش دیگران و گاهی پیشاپیش آنها فعالیت نمودند.

اصولاً اندیشه انقلاب اسلامی از دل حوزه برخاست و رهبر آن از تربیت یافتگان این حوزه مقدس بود، قسمت اعظم اعضای مجلس خبرگان که تنظیم‌کنندگان قانون اساسی بودند، از بزرگان حوزه به شمار می‌روند.

ما در این جا دامن سخن را کوتاه نموده و دیگر برکات حوزه را که همگی پرتوی از برکات دخت گرامی موسی بن جعفر علیه السلام فاطمه معصومه علیها السلام به شمار می‌رود، کوتاه می‌کنیم و بار دیگر آیه‌ای را که در صدر سخن تلاوت کردیم، یادآور می‌شویم:

«مَثَلُ كَلِمَةٍ أَضَلُّهَا نَابِتٌ وَ فَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ تُؤْتِي أَكْلَهَا كُلَّ حِينٍ بِإِذْنِ رَبِّهَا وَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ»